

Handläggare
Eiderbrant Ulf

Datum
2018-01-24

Diarienummer
SCN-2017-0385

Socialnämnden

Rapport om socialnämndens insatser för socialt utsatta EU-medborgare

Förslag till beslut

Socialnämnden föreslås besluta

att godkänna rapporten

att överlämna rapporten till kommunstyrelsen

Sammanfattning

Socialnämnden ska årligen lämna en återrapport till kommunstyrelsen om arbetet med socialt utsatta EU-medborgare i enlighet med kommunstyrelsens beslut 2016-05-25. För arbetet erhöll socialnämnden ett kommunbidrag med 4,5 milj kronor under 2017. Socialnämnden har samverkat med Uppsala stadsmission och föreningen hjälp till behövande om driften av ett härbärge och ett dagcenter.

Socialnämnden har tillsatt en tjänst som uppsökare för ett aktivt arbete med att möta målgruppen och uppmärksamma utsatta barn. Uppsökaren har arbetat framgångsrikt i samverkan med polis och socialtjänst och har kunnat medverka till närmare kontakter med Rumänien. Samarbetet mellan myndigheter och civilsamhället är konstruktivt och bidrar till kvalitetsmässigt goda insatser.

Socialnämnden bedömer att härbärgets behovet få ett mer professionellt innehåll för att uppfylla krav på god trygghet och säkerhet. Uppsökarens arbete bedöms som framgångsrikt och viktigt för det fortsatta arbetet för att uppmärksamma barn och unga som riskerar att fara illa genom omsorgsbrist eller människohandel. Socialnämnden ser ett minskat behov av stöd till målgruppen via ett dagcenter och föreslår att den verksamheten avvecklas.

Socialförvaltningen

Kaisa Björnström
Direktör

Handläggare
Eiderbrant Ulf

Datum
2018-01-24

Diarienummer
SCN-2017-0385

Kommunstyrelsen

Rapport om socialnämndens insatser för socialt utsatta EU-medborgare

Sammanfattning

Rapport om socialnämndens pågående insatser för socialt utsatta EU-medborgare samt en beskrivning av utvecklingen nationellt. Socialnämnden föreslår en tydligare inriktning mot akuta insatser för härbärgets och dagcentret samt en förstärkt satsning på en uppsökare gentemot målgruppen.

Ärendet

Kommunstyrelsen beslutade 2016-05-25 att uppdra till socialnämnden att ansvara för driften av ett härbärke och en dagverksamhet för EU-migranter, samt att utveckla den uppsökande verksamheten gentemot EU-migranter som vistas i Uppsala. En återrapportering av arbetet ska ske årligen i samband med återrapportering av tertial tre. Kommunbidraget för verksamheterna uppgick 2017 till 4,5 milj kr.

Aktuell situation

Socialnämnden har under 2017 arbetat med att samordna insatserna för gruppen EU-medborgare som kommer till Uppsala för att tiggas. Kunskapen om gruppens situation har breddats genom en studieresa till Rumänien i oktober 2016 och genom samverkan med länsstyrelsernas nationella samordnare.

I Uppsala har situationen förändrats något under 2017 jämfört med 2016. Antalet tiggare på stadens gator bedöms ha minskat men variationen är stor över året med fler tiggare under vinterhalvåret. Besöksfrekvensen på härbärgets varierar på motsvarande sätt med full beläggning under vinterperioden och hälften så många under sommaren.

Den nationella samordnaren har uppmärksammat kommunerna på att det finns organiserad brottslighet kopplat till tiggeri. Människohandel förekommer, liksom annan form av kriminalitet. Kvinnor är särskilt utsatta. Barnens situation har särskilt uppmärksamats under året. Socialstyrelsen har gett ut en vägledning för socialtjänstens arbete med barn till föräldrar utan uppehållsrätt. Utgångspunkten är att alla barn ska behandlas lika. En översyn av lagstiftningen för skydd av barn som inte har sin hemvist i Sverige har genomförts och en lagändring är föreslagen.

Socialnämndens uppdrag innefattar drift av ett härbärke och ett dagcenter, uppsökande arbete och myndighetsinsatser för utsatta barn. I samverkansgruppen för socialt utsatta EU-medborgare medverkar ansvariga vid härbärgen, dagcentret, uppsökaren, representant från polismyndigheten och arbetsmarknadsförvaltningen. Andra berörda verksamheter i kommunen är stadsbyggnadsförvaltningen med gata/park och fastighetsförvaltning.

Härbärgen

Socialnämnden har överenskommit med föreningen Hjälp till behövande att driva härbärgen för socialt utsatta EU-medborgare. Härbärgen erbjuder övernattnings- och möjlighet till att laga en enklare måltid. Nuvarande lokaler på Ulleråkersvägen har 16 rum med två bäddar i varje samt två familjerum. Sammanlagt finns det 40 sängplatser. Det finns tillgång till tvättmaskin för att tvätta kläder och duschar för att sköta sin hygien. Härbärgen öppnar kl 20.00 på kvällen och stänger kl 8.00 påföljande morgon. Verksamheten har kantats av olika problem under året som handlar om svårigheterna med att anpassa verksamheten till målgruppens varierande behov. I början av året fanns ett önskemål om att byta lokaler för att använda fastigheten till nyanlända. Eftersom behovet inte kvarstod så har verksamheten kunnat vara kvar i lokalerna.

Säkerheten för både boende och personal är den fråga som har varit viktigast och periodvis mest akut för verksamheten. Övervakning av lokalerna och den omgivande utemiljön är problem som verksamheten brottas med. Under en period i februari – mars 2017 så var avspärningar uppsatta för att förhindra bilåkande framför fastigheten. Polisen har gjort några ingripande i lokalerna med anledning av bråk. Polisen har då beslagtagit vapen som några av gästerna har tagit med sig in. Under sommaren har efterfrågan på härbärgesplatser varit lågt, vid några dygn var det inte fler än åtta till tio övernattande gäster. Mot bakgrund av det så gjordes också bedömningen att stänga verksamheten under juli månad för att ge personalen möjlighet till semester.

För att betona att det handlar om ett akut boende i avvaktan på en återresa till hemlandet så har socialnämnden beslutat att begränsa boendetiden till 90 dagar. Under 2017 har sammanlagt 157 personer (unika) övernattnat på härbärgen. Av dem var 14 barn under 18 år. Härbärgen redovisar att 39 procent av gästerna var kvinnor och 52 procent män, övriga 9 procent var barn. Föreningen Hjälp till behövande har lämnat en redovisning över antalet besökare under perioden april till december 2017. Beläggningen varierar över året från full beläggning under vintermånaderna till 20-25 personer per vecka under höst och vår, och mindre än 20 under sommaren. Föreningen konstaterar att en hög andel av besökarna har planerat sin vistelse i Uppsala med ett boende på härbärgen.

Under året har en anpassning av verksamhet skett utifrån en ökad kunskap om situationen och en delvis förändrad situation. Barn tillåts i verksamheten endast i samverkan med socialtjänsten och polis. Möjligheten till att laga mat har begränsats till tillagning av enklare måltider, d.v.s. värma mat i mikrovågsugn. Samverkan med polisen är viktigt för att förhindra bråk och motverka olika former av brottslighet.

Crossroads

Socialnämnden har överenskommit med Uppsala stadsmission att driva härbärgat för socialt utsatta EU-medborgare. Verksamheten är öppen måndag till fredag på förmiddagar och erbjuder en enklare måltid och tillgång till dusch och tvätt. Crossroads erbjuder också individuellt stöd i form av hälsorådgivning och samhällsinformation. Crossroads har arbetat med att stödja enskilda personer med att söka arbete och att hitta alternativ till att tigga.

I överenskommelse med socialnämnden så har verksamheten under två dagar i veckan, en timme åt gången, en barnverksamhet med lek och sagoläsning. Antalet barn som besöker verksamheten tillsammans med sina föräldrar är begränsat och har minskat under året. Crossroads har lokaler på Seminariegatan. Lokalerna är ändamålsenliga och relativt lättillgängliga. Verksamheten har ca 30-40 besökare per dag med flest besökare på måndagar i samband med registreringen till boende på härbärgat. Flertalet av besökarna är EU-medborgare från Rumänien men ungefär en fjärdedel är personer med uppehållstillstånd i annat EU-land, s.k. tredjelandsmedborgare. Ungefär 60 % av besökarna är män.

Polismyndigheten

Polisen i Uppsala deltar i samverkan med socialnämnden om insatser för målgruppen. Arbetet tillsammans med socialnämnden handlar främst om att förebygga brott och värna om utsatta barn. Socialnämndens uppsökande verksamhet har blivit en naturlig samarbetspart för polisen. Polismyndigheten har under det senaste året skyndat på processen med att avhysa vid illegala bosättningar utifrån polislagens regler om att förhindra brott. Kronofogdemyndigheten har också genom en lagändring fått ökade möjligheter till en snabbare avhysningsprocess. En konsekvens av det är att övernattningar i fordon har blivit vanligare.

Den bedömning som polisen gör av målgruppen är att det i stor utsträckning är samma personer som återkommande besöker Uppsala. Många känner varandra och kommer från samma by eller samma del av landet, Rumänien eller Bulgarien. Under hösten 2017 var antalet som vistades i och omkring Uppsala något färre i jämförelse med året innan. Tendensen är möjligen att färre kommer till Uppsala. Människohandel som rör tvång att tigga för annans vinning och även misstankar om prostitution har uppmärksamats av polisen i Uppsala.

Uppsökaren

Den 1 april tillsattes tjänsten som uppsökare gentemot målgruppen. Uppdraget för uppsökaren är främst att uppmärksamma barn till socialt utsatta EU-medborgare som vistas i Uppsala. Viktigt i sammanhanget är att betona att med barn avses alla under 18 år. Uppsökaren ska erbjuda stöd och hjälp till att återvända hem. Ett visst motivationsarbete ingår i uppdraget med tanke på barnens situation. Uppsökaren arbetar i nära samarbete med polisen och med socialförvaltningens mottagningsenhet för barn och unga. Uppsökarens arbete har inneburit en förändring i kontakterna med målgruppen men också med ett fördjupat samarbete med lokala verksamheter i Rumänien. Uppsökaren har kunnat bidra med en fördjupad kunskap om målgruppens levnadsförhållanden och uppsökaren har också kunnat hjälpa målgruppen med information om förhållanden i Sverige.

Socialtjänsten

Socialförvaltningen och arbetsmarknadsförvaltningen samarbetar kring bedömningar om bistånd till hemresor och vissa akuta behov till målgruppen. Personer utan uppehållsrätt i Sverige har inte rätt till försörjningsstöd och därför är det också få personer ur målgruppen som ansöker om ekonomisk hjälp. Socialförvaltningen tar emot anmälningar om oro för barn. Antalet anmälningar som rör barn ur målgruppen har varierat stort under de senaste åren. Under den senaste perioden har det skett en viss ökning kopplat till polisens agerande vid illegala bosättningar. Under 2017 tog socialförvaltningen emot 60 anmälningar som gällde oro för barn och unga ur målgruppen.

Socialtjänstens möjligheter att ingripa till skydd för ett utsatt barn utan hemvist i Sverige har varit otydlig och därför har en översyn av lagstiftningen genomförts under året. Ett lagförslag är lagt om ett förtydligande i lagen om särskild vård av unga, som ger svensk domstol rätt att fatta beslut om ett omhändertagande enligt LVU även för barn utan hemvist i Sverige. Efter domstolens beslut ska ansvaret för vården föras över till sociala myndigheter i barnets hemland. Detta är reglerat i förordning inom EU. En översyn av lagstiftningen pågår och ett förslag till förändrad lagstiftning ska presenteras i höst. Socialnämnden har vid några tillfällen under 2017 haft kontakter med myndigheter i Rumänien för en samverkan om utsatta barn. Under sommaren omhändertogs ett barn som överlämnades till sociala myndigheter i Rumänien.

Synpunkter från den nationella samordnaren

Länsstyrelsernas nationella samordnare Claes Ling-Vannerus har besökt Uppsala vid två tillfällen under året. Den nationella samordnaren har också inbjudit till två nationella konferenser om socialt utsatta EU-medborgare som vistas i Sverige utan uppehållsrätt. Den nationella samordnaren betonar den utsatthet som många av de som kommer till Sverige hamnar i. Människohandel förekommer på olika sätt, t.ex. genom att tvingas till tiggeri för annans räkning. Fall med prostitution har uppmärksammats av polisen i Sverige liksom andra former av kriminalitet. Utvecklingen kräver en medvetenhet hos kommuner, andra myndigheter och organisationer för att uppmärksamma människor som utnyttjas och för att förhindra brott.

Barn som följer med sina föräldrar till Sverige riskerar att fara illa liksom barnen som lämnas i någon annans omsorg i hemlandet. Socialstyrelsen har under året gett ut en vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU-medborgare. Socialstyrelsen betonar att barns levnadsförhållanden ska bedömas lika oavsett om föräldrarna har uppehållsrätt eller inte.

Vidare skriver Socialstyrelsen att barn till föräldrar som saknar uppehållsrätt och försörjningsmöjligheter befinner sig i en utsatt position och löper stor risk att inte få det skydd, den hjälp och särskilda omvårdnad som alla barn behöver och har rätt till. Man betonar att övernattnings i bilar, på härbärgen och dylikt inte är att betrakta som acceptabla levnadsförhållanden för ett barn.

Sverige har ingått ett samarbetsavtal med både Rumänien och Bulgarien med syftet att utbyta erfarenheter och underlätta samarbetet mellan frivilligorganisationer i respektive land.

Rumänien och Bulgarien tar emot stöd från EU till stöd och hjälp till utsatta grupper. Det pågår ett positivt utvecklingsarbete i båda länderna.

Bedömning

Den fria rörligheten inom EU har inneburit att människor från de fattigare delarna av Europa söker sig till Skandinavien för att hitta en försörjning. Några kommer hit för att tigga men det finns också de som utnyttjar andra människors utsatthet. Ungdomar utnyttjas och barn riskerar att fara illa när de lever i misär med sina föräldrar i Sverige. Härbärgat och dagcentret är en humanitär insats för att hjälpa men verksamheterna brottas med svårigheter om hur de ska hantera kriminalitet bland gästerna. Uppsala har visat ett starkt engagemang för målgruppen både från kommunen och från civilsamhället. Polismyndigheten har som enda polisdistrikt haft en polistjänsteman som under flera år har arbetat mot gruppen socialt utsatta EU-medborgare. Både frivilligorganisationer och polismyndigheten har ingått i samverkansarbetet med socialnämnden. Samarbetet har varit viktigt för ett konstruktivt och bra arbete för målgruppen.

Socialnämnden föreslår att kommunens insatser för målgruppen inriktas mot akut stöd och hjälp i enlighet med socialtjänstlagen. Insatserna ska bidra till att berörda personer kan återvända till hemlandet. Under året planeras en samlokalisering av Härbärgat och dagcentret. Nämnden föreslår att dagcentret avvecklas och avslutar verksamheten under hösten 2018. Härbärgat bör ha en inriktning med sovsalar med ett mindre antal platser än idag. Verksamheten med en uppsökare har varit framgångsrik. Det är ett arbete som bör ges möjlighet att fortsätta och utvecklas i samverkan med polisen. Genom uppsökarens arbete kan barnens situation bättre tryggas och uppmärksammas.

Socialnämndens förslag innebär en minskad verksamhet men också en förstärkning av den uppsökande verksamheten. Härbärgat har under 2017 varit underfinansierat på så sätt att ersättningen inte har kunnat täcka en tillräckligt god bemanning för verksamheten. Verksamheten har brottats med svårigheter att förhindra störningar och bråk, både i lokalerna och utanför. En verksamhet som är öppen året runt måste få en mer permanent och professionell prägel med anpassade lokaler och anställd personal.

Socialnämnden

Kjell Haglund
Ordförande

Lotta von Wowern
Sekreterare